

საქართველოს მეცნიერებათა ეროვნული აკადემია

ქართული ენციკლოპედიის ი. აბაშიძის სახელობის მთავარი სამეცნიერო რედაქცია

მარტყოფი

მარტყოფი, სოფელი ქვემო ქართლის რეგიონის გარდაბნის მუნიციპალიტეტში, იალნოს ქედის სამხრ. კალთაზე, მდ-ების – ალიხევისა და ტევალის ხეობებში. ზ. დ. 800 მ. თემის ცენტრი (სოფლები: მ., ვაზიანი, სააკაძე). გარდაბნიდან 55 კმ, ვაზიანიდან (უახლოესი რკინიგზის სადგ.) 12 კმ. 7397 მცხ. (2014).

ახლანდელი მ-ის ტერიტ. დასახლებულია I-II სს-იდან; VI ს-მდე აკრიანი (ქვიანი ადგილი) ეწოდებოდა. ფიქრობენ, რომ სახელწოდება მ. მომდინარეობს ერთ-ერთი ასურელი მამის, ანტონ მარტყოფელის (მარტომყოფელი) სახელიდან. XIII ს-იდან აქ რუსთავ-მარტყოფის საეპისკოპოსოს კათედრალი, XV ს-იდან კი სადროშოს ცენტრი იყო. ე. წ. „გუგუნაანთ ციხე“ კახეთის მეფეთა ერთ-ერთი რეზიდენცია იყო. 1625 მ-ის ველზე გაიმართა ბრძოლა სპარსელებსა და ქართველებს შორის (იხ. მარტყოფის ბრძოლა 1625).

ძველად მ-ში მოღვაწეობდნენ პოეტები და მწიგნობრები: ნიკოლოზ ჩერქეზიშვილი (XVII-XVIII სს.), იოანე ქობულაშვილი, სტეფანე ჯორჯაძე (ორივე XVIII ს.) და სხვ. მარტყოფელი აბრამ შინჯიკაშვილი (იბრაჰიმ-ბეგი) 1775-1804 ეგვიპტის მმართველი იყო.

სოფლის მახლობლად, უღევრის ველზე, არქ. გათხრების შედეგად მიკვლეულია ბრინჯაოს ხანის ადრეული პერიოდის გორასამარხები. სოფლის მიდამოებშივე აღმოჩნდა პართული მონეტების განძი (ძვ. წ. I- ახ. წ. II სს.) (იხ. აგრეთვე სტ. უღევრის არქეოლოგიური ძეგლები).

მ-ში შემორჩენილია გუმბათოვანი ეკლესიის ნანგრევები (1810 ააგო რუსთავის ეპისკოპოსმა სტეფანე II-მ), აგრეთვე XVIII ს. რამდენიმე საგვარეულოს (შინჯიკაშვილების, ძამაშვილების, თუშმალიშვილების). საცხოვრ.-საბრძოლო კოშკი მათგან უკეთესადაა შემონახული, თუშმალიშვილების კოშკი – გეგმით მრგვალი, ოთხსართულიანი ნაგებობაა, რ-ის საშენ მასალად გამოყენებულია რიყის ქვა, ხოლო კონსტრუქციულად მნიშვნელოვანი ადგილებისათვის და გარედან გასაფორმებლად – აგური. მშენებელი, როგორც ჩანს, გამოცდილი ოსტატი ყოფილა, რაც იგრძნობა პროპორციებსა და სამხრ. ფასადის ხუროთმოძღვრულ გადანწყვეტაში, აგურის წყობით გამოყვანილ მორთულობაში. სართულებს შორის ასასვლელები დატანებულია კედლებში.

სოფლის მახლობლად, ქედზე არის V-VI სს. სამონასტრო კომპლექსი.

ლიტ.: გ ი უ ლ დ ე ნ შ ტ ე დ ტ ი ი., მოგზაურობა საქართველოში, ტ.1, თბ., 1962; ვახუშტი, აღწერა სამეფოსა საქართველოსა, წგ.: ქართლის ცხოვრება, ს. ყაუხჩიშვილის გამოც., ტ.4, თბ., 1973.

ა. მათიაშვილი

ლ. მენაბდე

შ. საღარაძე
